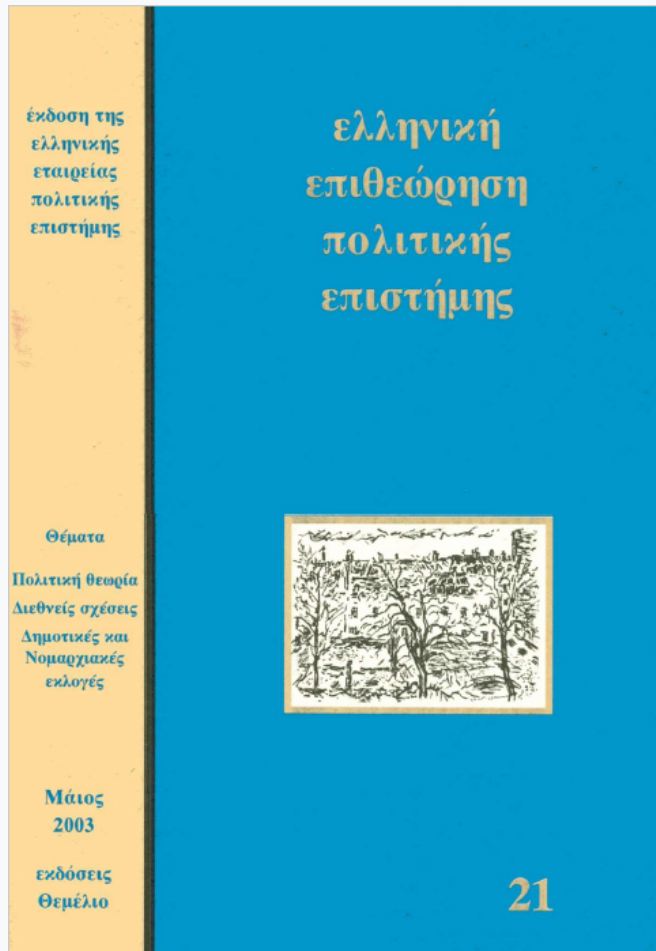

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Τόμ. 21, Αρ. 1 (2003)

Λαμπίρη-Δημάκη(επιμ.), Η Κοινωνιολογία στην Ελλάδα σήμερα: Η ολοκλήρωση της Τριλογίας, 1959-2000, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002.

Αντώνης Μωυσίδης

doi: [10.12681/hpsa.14767](https://doi.org/10.12681/hpsa.14767)

Copyright © 2017, Αντώνης Μωυσίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μωυσίδης Α. (2017). Λαμπίρη-Δημάκη(επιμ.), Η Κοινωνιολογία στην Ελλάδα σήμερα: Η ολοκλήρωση της Τριλογίας, 1959-2000, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 21(1), 174-177.
<https://doi.org/10.12681/hpsa.14767>

χωριά –και γιατί– ακόμη και σήμερα η δεξιά ψήφος υπερετερεί. Είναι ένα βιβλίο που σίγουρα αξίζει να διαβαστεί. Αποτελεί μια συμβολή στη μελέτη της ελληνικής κοινωνίας και του Εμφύλιου.

ΤΑΣΟΥΛΑ ΒΕΡΒΕΝΙΩΤΗ

Ι. ΛΑΜΠΙΡΗ-ΔΗΜΑΚΗ (επιμ.), *Η Κοινωνιολογία στην Ελλάδα σήμερα: Η ολοκλήρωση της Τριλογίας, 1959-2000*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002.¹

Πρόκειται για τον τρίτο τόμο, την ολοκλήρωση, όπως σημειώνεται, μιας σημαντικής προσπάθειας για την καταγραφή της Κοινωνιολογίας στην Ελλάδα. Η επιμέλεια της τριλογίας έγινε από την Καθηγήτρια της Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ιωάννα Λαμπίρη-Δημάκη.

Πρόκειται για ένα επιβλητικό έργο, με αυξημένο επιστημονικό κύρος αλλά, κυρίως, εύκολα αναγνωρίσιμο πια λόγω της ιδιαίτερης ιστορικής του πορείας. Και, ασφαλώς, δεν είναι μόνον ο όγκος που προοιδαίνει τον αναγνώστη για τον πλούτο του. Πιο πολύ είναι η ιστορική εμβέλεια και το αντίστοιχο βάρος που συνδυάζεται με την πανοραμική διάσταση του έργου σχετικά με όσα διαμείφθηκαν όλα αυτά τα χρόνια γύρω από και για το γνωστικό πεδίο της Κοινωνιολογίας, τις επιμέρους εκφάνσεις της και τους θεράποντες τους.

Πρόκειται για το πρώτο, αλλά πολύ μεγάλο βήμα, αυτού που η κ. Λαμπίρη-Δημάκη, με μετριοφροσύνη, εύχεται κάποτε να γίνει πληρέστερα, η μελέτη, δηλαδή, και συγγραφή της Κοινωνιολογίας της Κοινωνιολογίας στην Ελλάδα και των ελλήνων κοινωνιολόγων. Το βάθος χρόνου στο οποίο εκτείνεται, ως προς το εκδοτικό του μεν μέρος είναι τα 13 χρόνια (1987-2000), καλύπτει όμως όλη τη μεταπολεμική περίοδο και μέσω των εισαγωγικών κειμένων της ίδιας της επιμελήτριας όλη την ιστορία της Κοινωνιολογίας και την πορεία των ελληνίδων-ελλήνων Κοινωνιολόγων κατά τον περασμένο αιώνα. Το πανόραμα των θεμάτων που παρουσιάζεται εί-

1. Το κείμενο αποτελεί επεξεργασμένη μορφή εισήγησης στην παρουσίαση (12-11-2002) του τρίτομου έργου «Η Κοινωνιολογία στην Ελλάδα σήμερα, 1959-2000».

να μεγάλο. Στις εκτενείς εισαγωγές της κ. Λαμπίρη-Δημάκη περιγράφονται το χρονικό της γέννησης και η φύση των θεσμών (πανεπιστημιακά τμήματα, ερευνητικά κέντρα, κλπ.) που σταδιακά δημιουργήθηκαν και στέγασαν τις ανησυχίες των κοινωνιολόγων.

Σίγουρα, οι νέοι θεσμοί που αποτέλεσαν τους κατ' εξοχήν χώρους επαγγελματικής απασχόλησης, συνέβαλαν στην αύξηση του αριθμού των «επαγγελματιών» κοινωνιολόγων, δίνοντας στην Κοινωνιολογία τον χαρακτήρα ενός διακριτού επαγγελματικού κλάδου. Αυτό είχε ως συνέπεια, από τη μια μεριά, να ενσωματώνονται στην κοινωνική θεώρηση και έρευνα όλο και περισσότερα πεδία της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής και, από την άλλη, να αυξάνεται τόσο το παραχθέν εμπειρικό-θεωρητικό έργο όσο και ο πλούτος των θεωρήσεων.

Πράγματι, στους τρεις τόμους διακρίνει κανείς τον αυξανόμενο αριθμό των «ειδικών κοινωνιολογιών», όπως τις ονομάζει η κ. Λαμπίρη-Δημάκη. Στον πρώτο τόμο π.χ. η ίδια η επιμελήτρια διακρίνει 12 ειδικές κοινωνιολογίες, ενώ στον τρίτο τόμο βρίσκει κανείς τουλάχιστον 17. Αυτό δείχνει ότι η Κοινωνιολογία στην Ελλάδα πλουτίζει μέσα στον χρόνο, όχι μόνο στο επίπεδο της θεωρίας, αλλά κατακάτ με τις εμπειρικές έρευνες και μια σημαντική θέση ως ιδιότυπου εργαλείου παρέμβασης.

Ασφαλώς, οι θεσμοί δεν αποτελούν τα πρωταρχικά αίτια της ανάπτυξης της Κοινωνιολογίας αλλά μάλλον το αποτέλεσμα άλλων μεταβολών στην ελληνική κοινωνία.

Σχετικά με αυτό, σημειώνουμε, κατ' αρχάς, τη χρονική υστέρηση της «εισαγωγής» και αναγνώρισης της Κοινωνιολογίας ως επιστήμης και, κυρίως, ως εργαλείου για τη θεώρηση των κοινωνικών διεργασιών. Μετά τις υβριδικές μορφές των πρώτων 60 περίπου ετών του 20ού αιώνα, η ουσιαστική αρχή της εισαγωγής της Κοινωνιολογίας τοποθετείται στις αρχές της δεκαετίας του 1960, η δε περίοδος άνθισης της στη μεταπολιτευτική περίοδο και, κύρια, στη δεκαετία του 1980.

Ως λόγοι της υστέρησης, μπορούν να υιοθετηθούν αυτοί που αναφέρονται από τους συγγραφείς του α' τόμου ως απαντήσεις σε σχετικό ερωτηματολόγιο της κ. Λαμπίρη-Δημάκη (σ. 48), όπως: η υπανάπτυξη των εκπαιδευτικών θεσμών, η καθυστέρηση της έρευνας σε όλα τα πεδία, ο υπανάπτυκτος χαρακτήρας της ελληνικής κοινωνίας, οι πολιτικές περιπέτειες της χώρας, το γεγονός ότι η κοινωνιολογία θεωρήθηκε φορέας σοσιαλιστικών ιδεών, κλπ. Εν-

διαφέρουσα είναι και η άποψη του καθηγητή Περιστεριανή για την κεντρική αντίφαση της νεαρής ελληνικής κοινωνίας που αναζητά την ταυτότητα της. Η αντίφαση αυτή συνίστατο, από τη μια μεριά, από την υπερβολή της αρχαιολατρικής διάθεσης και του ένδοξου παρελθόντος που συνέιχε τους διαμορφωτές των κυρίαρχων ιδεολογιών και, από την άλλη, από «...το παρόν [που] ... ήταν τόσο φτωχό ώστε δεν υπήρχε επιθυμία για έναν αντικειμενικό καθρέφτη που θα αντανακλούσε τη χωρίς στολίδια εικόνα του...». «Η διάθεση αυτή φυγής από τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα...» συμπληρώνει η κ. Λαμπίρη-Δημάκη (σ. 33, α' τόμος), «ήταν φυσικό να αντιστρατεύεται την ερευνητική διάθεση για την ανατομία και για την απομυθοποίηση του παρόντος της νεοελληνικής κοινωνίας», διάθεση όμως απαραίτητη για την κυριαρχία του ορθού λόγου και την ανάπτυξη της κοινωνιολογίας ως διαγνωστικής και κριτικής επιστημονικής δραστηριότητας.

Η μεγάλη μεταβολή τοποθετείται, εύλογα, στη μεταπολιτευτική περίοδο. Είναι η περίοδος της έκρηξης της συσσωρευμένης καταπίεσης, της ριζοσπαστικοποίησης της σκέψης, της έντασης της κριτικής διάθεσης και αναζήτησης κάτω και από τις επιρροές των κοινωνικών αμφισβητήσεων στις αναπτυγμένες χώρες του καπιταλισμού. Σε αντίθεση προς την τάση «φυγής από την πραγματικότητα» του παρελθόντος, στη μεταπολιτευτική γενιά κυριαρχεί η ελευθερία και η διάθεση να αγγίξει τα πάντα. Ο επαναπατρισμός σημαντικού αριθμού αξιόλογων επιστημόνων, φορέων διάφορων θεωρητικών ρευμάτων, συμπληρώνει το αναγκαίο υπόβαθρο για την έκρηξη του επιστημονικού διαλόγου γύρω από τη δομή και τη λειτουργία της ελληνικής κοινωνίας καθώς και την επανεξέταση της ιστορικής συγκρότησής της. Τα απλουστευτικά και οριζόντια ιδεολογικά σχήματα της «αγροτικής Ελλάδας» των δεκαετιών του 1950 και, εν μέρει, και 1960, υποχωρούν μπροστά στην αυξανόμενη ανάδυση/αναγνώριση της πολυπλοκότητας των κοινωνικών διεργασιών. Η συγκυρία της κρίσης στον χώρο του αναπτυσσόμενου καπιταλισμού στις δεκαετίες του 1970 και 1980 αντανακλάται και στο επίπεδο της κοινωνικής θεωρίας, εμπλουτίζοντας ακόμη πιο πολύ και στον ελληνικό κοινωνιολογικό χώρο, την εξειδίκευση και, συνεπώς, και την ανάγκη για ορισμό περαιτέρω υποπεδίων ανάλυσης ή «ειδικών κοινωνιολογιών» που θα επιτρέψουν την πληρέστερη ανάγνωση της κοινωνίας. Παράλληλα, φαινόμενα της μεταβιομηχανικής κρίσης, όπως η αποβιομηχάνιση, η κρίση του ασφαλιστι-

κού συστήματος, κλπ. γίνονται αισθητά και στην Ελλάδα, ενώ νέα προβλήματα ή η ένταση παλαιών, όπως η εισροή μεταναστευτικών πληθυσμών, χρήση ουσιών, μειονοτικά ζητήματα, κλπ. αυξάνουν τους αναγκαίους προς μελέτη και παρέμβαση χώρους.

Έτσι, η παρουσία στους τρεις τόμους τόσων πολλών παρεμβάσεων, σε τόσα πολλά υποπεδία προκύπτει ως εύλογη και αναγκαία για μια πιο ενδελεχή ανάγνωση της κοινωνίας μας.

Η κρίση της κοινωνιολογίας και η διαρκής υποβάθμιση της κοινωνικής έρευνας που διαπιστώνεται από τη δεκαετία του 1990 και μετά, αποτελεί ένα διαφορετικής υφής ζήτημα που χρήζει ιδιαίτερης μελέτης.

Η χρησιμότητα του παρόντος τρίτομου έργου είναι αναμφισβήτητη, καθώς επιτρέπει στον αναγνώστη να γνωρίσει σε σύντομες καταγραφές ένα μεγάλο φάσμα των δράσεων της Κοινωνιολογίας στην Ελλάδα. Ακόμα πιο χρήσιμη είναι για τους νέους επιστήμονες του χώρου καθώς αποτελεί έναν συγκεντρωμένο βιβλιογραφικό πλούτο και, άρα, απαραίτητη βάση για το ξεκίνημα των δικών τους αναζητήσεων.

Έτσι ή αλλιώς πρόκειται για ένα μεγάλο συνολικά έργο και μια ιστορική και βιβλιογραφική παρακαταθήκη για το μέλλον που απαιτήσε πολύ μόχθο και πολύ κουράγιο από την κ. Λαμπίτση-Δημάκη.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΩΥΣΙΔΗΣ

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΠΑΝΟΥ, *Διοίκηση, Πολίτες και Δημοκρατία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, 603 σελ.

Οι τρεις πόλοι, Διοίκηση-Δημοκρατία-Πολίτης, συνοψίζουν το εγχείρημα της Κ. Σπανού: επιχειρεί και κατορθώνει να μιλήσει για το ζήτημα της δημόσιας διοίκησης σε ένα υψηλό επίπεδο αφάιρεσης, στο πλαίσιο του οποίου γίνεται λόγος για τα πιο αμφιλεγόμενα και δύσκολα προβλήματα της πολιτικής θεωρίας. Η διοίκηση αντιμετωπίζεται ως θεμελιώδης παράμετρος του ζητήματος της οργάνωσης και άσκησης της δημοκρατικής εξουσίας. Η συγγραφέας αναφέρεται στην αντιπροσωπευτικότητα, στη δημοκρατία, στην αυτονομία και, ακόμη ευρύτερα, στην πολιτική, διατρέχοντας ένα μεγάλο μέρος από το τεράστιο corpus της πολιτικής θεωρίας.